

N:o 31.

Af herr **Wieselgren**, om ändring af 33 § i förordningen angående försäljning af brännvin eller andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Vid 1885 års riksdag väckte jag såsom ledamot af Andra Kammaren förslag om sådan ändring af 33 § i då gällande brännvinsförsäljningsförordning, att det salugilla brännvinets alkoholstyrka skulle sättas till minst 36 % i stället för till minst 46 %.

Samtidigt föreslog en annan motionär, herr W. Lindahl i Första Kammaren, att sagda alkoholstyrka skulle bestämmas till minst 42 %.

Bevillningsutskottet ansåg den redan stadgade gränsen böra bibehållas, »enär till förekommande af bedrägerier vid försäljningen någon viss minimistyrka i lag borde vara föreskrifven», men utskottet »saknat hvarje anledning att på uttalanden af några sakkunniga personer grunda ett förslag om procentalets nedsättande till något visst lägre belopp». Utskottets afstyrkande af båda motionerna blef af Riksdagen godkänt.

Två år senare återupptog jag ämnet. I motion, som under n:o 28 afgafs i Andra Kammaren vid 1887 års riksdag, tillät jag mig anmärka, att om än staten medgafve det en dryckesvara, hvars väsentligaste beståndsdel vore ett fruktansvärdt gift, finge i landet tillverkas och försäljas, borde det väl ändå icke anses försvarligt, om staten till och med genom lag fastslogge en viss hög siffra, till hvilken giftmängden i varan skulle stiga, därest icke försäljaren ville utsätta sig för bötesstraff och varans förlust. Detta oefterrättliga förhållande ägde icke desto mindre rum i vårt eget land, som i detta afseende, beklagligt nog, intoge främsta platsen i Europa. Vår brännvinsförsäljningslag stadgade i sin 33 §, att salugillt brännvin skulle hålla minst 46 % alkohol; men lagstiftningen i Norge

kände icke något sådant stadgande, den i Danmark icke heller och i flera andra länders brännvinslagar eftersöktes det förgäfves. Där det förekomme, nöjde det sig med en vida lägre siffra än vår; i själfva Ryssland vore den lagstadgade alkoholmängden 40 %, därtill den ock i Finland genom förordningen af den 16 juli 1886 nedsatts. I de länder, där alkoholens minimigräns ej utgjorde föremål för lagbestämmelse, vore, så vidt jag visste, det i handeln förekommande brännvinet öfverallt af lägre alkoholstyrka än hos oss; i det norska bestege den sig till 37—39 %, i det danska till omkring 40 %, i Holland och flere tyska stater uppginge alkoholhalten i det »currenta» brännvinet i allmänhet till blott omkring 35 %. Hvilket skäl, frågade jag då, skulle väl finnas för oss att fortfarande vidhålla bestämmelsen om en alkoholstyrka, som blott hastigare framkallade den förgiftningsprocess, som kallas rus och under hvilken så många brott, olyckshändelser och galenskaper ske; af hvilken anledning skulle vi fortfarande för det salugilla brännvinet kräfva en giftmängd, som gjorde utförsbacken för dryckenskapslastens beklagensvärda offer brantare än annars behöfde vara fallet och som därmed ock i motsvarande mån förminskade utsikterna för deras räddning?

Jag vågade således föreslå, att det salugilla brännvinets minimihalt af alkohol skulle sänkas till 38 %.

I följd af Riksdagens upplösning den 5 mars, kom detta mitt förslag icke under kamrarnes behandling, och, såsom vid nyvalen till Andra Kammaren ingenstädes valbar, ägde jag heller icke någon utsikt att kunna återupptaga det, sedan Riksdagen änyo sammanträdt. Men med anlitande af sin grundlagsenliga motionsrätt upptog bevillningsutskottet själf det samma i sitt den 7 juni med anledning af motioner i andra, brännvinsförsäljningsförordningen rörande frågor afgifna betänkande; och då erfarenheten visat, att ju alkoholrikare de drycker voro, som användas såsom njutningsmedel, desto kraftigare och snabbare blefve den skadliga verkan, som oemotsägligt följde af dessa dryckers missbruk, fann utskottet goda skäl tala för den föreslagna ändringen samt tillstyrkte, efter erinran om ofvan angifna förhållanden i andra länder, en nedsättning af minimigränsen till 40 %. Förslaget afslogs i Andra Kammaren, där man ansåg det så mycket onödigare som ingen motion i ämnet blifvit väckt; men på yrkande af grefve G. Hamilton och efter förordande yttranden af dåvarande kontrollbyråchefen och af dåvarande chefen för medicinalstyrelsen biföll Första Kammaren den föreslagna ändringen, dock så att minimigränsen sänktes till 35 %. I följd af de skiljaktiga besluten förföll frågan.

Den upptogs åter vid 1888 års riksdag, då jag med anslutning till Första Kammarens nyss omförmälda beslut föreslog, att minimistyrkan

skulle bestämmas till 35 % under det att herr E. W. Carlsson i Andra Kammaren hemställde om dess nedsättning till 40 %. Samma förslag väcktes ock af herr T. Ekenman i Första Kammaren. Bevillningsutskottet fann angeläget att »den hos oss öfverdrifvet höga alkoholhalten nedsattes åtminstone något»; och då en nedsättning till 35 % enligt utskottets åsikt vore »en allt för stor reform för att på en gång böra vidtagas», tillstyrkte utskottet, att minimigränsen borde sänkas från 46 till 40 %.

Ehuru jag naturligtvis helst skulle sett, att reformen på en gång fört oss icke blott till den ståndpunkt Ryssland härvidlag intoge, utan till den allmänt europeiska, ville jag dock icke vedervåga hela reformens fall genom att vid frågans behandling i Första Kammaren påyrka dess vidblifvande vid sitt förra året fattade beslut; jag yrkade därför bifall till utskottsförslaget, som godkändes, här utan diskussion och votering och i Andra Kammaren efter diskussion och votering med 87 röster mot 71. I följd af detta Riksdagens beslut blef således stadgadt: att brännvin, som vore försatt med något för hälsan skadligt ämne eller som icke vore renadt eller hvars styrka ej uppginge till minst 40 % finge ej vid minuthandel eller utskänkning till salu hållas.

Snart har sedan fattandet af detta beslut sexton år förflutit. Det torde då vara på tiden att tillse hvilken verkan det haft.

I den under år 1903 utgifna redogörelsen för andra allmänna mötet mellan ombud för utskänkingsbolagsstyrelser i riket, hvilket möte ägde rum våren samma år här i Stockholm, finner man denna fråga i önklig mån belyst. Till svar på en förfrågan från en af föregående mötet tillsatt kommitté, huru bolagsstyrelserna skulle emottaga ett eventuellt förslag om sänkandet af det utminuterade och utskänkta brännvinets styrka till högst 44 % alkoholhalt, hade endast *atta* rent afböjt att ingå på ett sådant förslag, under det att öfriga *fyrtiosex* varit välvilligt stämda mot förslaget, några dock med vissa förbehåll. Under diskussion om förslaget anmärktes däremot, att om bolagen rättade sig efter detta och således sänkte sitt brännvins alkoholhalt, ingenting vore vissare än att innehafvarne af privilegierade rättigheter skulle komma att bibehålla sitt vid den högre alkoholstyrkan och därmed drifva en för bolagen ofördelaktig konkurrens, hvarpå nykterheten visserligen icke skulle komma att vinna. Från olika håll upplystes ock, att redan genomförda nedsättningar af alkoholhalten af samma anledning måst frångås och allt blifvit vid det gamla. Andra meddelade, att deras bolag utan större svårighet genomfört den i sanning mycket begränsade reformen, hvilken heller icke tycktes hafva väckt någon egentlig uppmärksamhet. »Enligt hvad till och med jag minnes», yttrade

ett af ombuden, det från Visby, »användes i forna dagar så godt som uteslutande 6-gradigt brännvin, d. v. s. brännvin af 49 % alkoholhalt. Så minskades styrkan till 46, 44 och ned till 40 %, och det bolag jag representerar, säljer till och med icke så obetydligt med brännvin af 40 % styrka.» Mötet stannade vid ett uttalande att det renade brännvinet borde hålla högst 44 % alkohol».

Största betydelsen af detta uttalande ligger däri, att det betonar behöfvat af en fastslagen *maximigräns* för det salugilla brännvinets alkoholhalt. De gångna årens erfarenhet har mer än tillräckligt visat, att en laglig *minimigräns* därför är ganska obehöflig — något, som redan däraf borde tillräckligen styrkts, att bestämmelsen saknas i de flesta andra länders lagar. Konkurrensen håller tydligen tillräckligt vaksam vakt om den brännvinsförbrukande allmänhetens intresse af att för sina penningar icke erhålla »bara vatten». Men om nu än lagens bistånd verkligen skulle för detta ändamål påfordras, bör väl dock samhällsintresset i än högre grad påfordra bestämmandet af en *maximigräns* för den alkoholhalt, af hvars förödande och undergräfvande inflytelser samhället får i så många riktningar vidkännas de bedröfligaste erfarenheter. Det kan ju omöjligen förnekas, att ju starkare brännvinet är, desto lättare berusar det, desto fördärfligare påverkar det kroppens organer, och desto kraftigare utför det sin samhällsfientliga gärning. Är det då icke samhällets både rätt och plikt att åtminstone i någon mån hejda denna genom att göra den starka drycken mindre stark och att genom fastställandet af en viss *maximigräns* förhindra, att de nykterhetsvänliga bolagens sträfvanden i denna riktning på sätt ofvan omförmäls varda paralyserade?

Erinrande om de anförda uttalandena, att en nedsättning från 46 till 44 % »knappast märkts», kan jag icke finna ändamålsenligt, att man efter sexton års väntan på en minskad alkoholstyrka nu skulle stanna vid en så omärklig reform, som den af bolagsmötet förordade. Om man i Norge faktiskt nöjer sig mig 37—39 % och i Danmark med 40 % bör väl den svenske brännvinsförbrukaren kunna nöja sig med en lägre alkoholstyrka än 44 %.

I de »uppgifter», hvilka af förberörda bolagsmötes kommitterade år 1902 utgifvits rörande utskänkningsbolagens verksamhet under försäljningsåret 1900—1901, finner man rörande här ifrågavarande förhållande upplyst, att af de 94 fungerande bolagen i sin utskänkningsrörelse

28	försålde	brännvin	af	46	%	alkoholhalt,
10	»	»	»	45	%	»
26	»	»	»	44	%	»
15	»	»	»	43	%	»

8 försålde brännvin af 42 % alkoholhalt,
 1 » » » 41 % »
 3 » » » 40 % »

— för 3 bolag saknas hithörande uppgifter —
 samt att i sin minuthandel

27 försålde brännvin af högst 46 % alkoholhalt,
 12 » » » » 45 % »
 20 » » » » 44 % »
 12 » » » » 43 % »
 7 » » » » 42 % »
 3 » » » » 41 % »
 13 » » » » 40 % »

; att således 64 bolag i sin utskänkingsrörelse försålde brännvin af 44—46 % alkoholhalt, men att 27 bolag ansett sina kundkretsar kunna nöja sig med brännvin af 43—40 % alkoholhalt; samt att vid utminuteriug 59 bolag tillhandahålla sina kunder brännvin af 46 till 44 % och att 35 bolag, om de än hålla sina kunder tillhanda brännvin af denna styrka, dock samtidigt utbjuda och försälja brännvin af 43—40 % alkoholhalt.

Sedan året 1900—1901 hafva väl åtskilliga förändringar i dessa afseenden gjort sig gällande, enär något antal bolag funnit sig böra sänka dittills vanliga alkoholhalten i sitt till salu hållna brännvin. Men då dessa fall till allra största antalet stannat öfver 43 %-gränsen, inverka de icke på det slutresultat, till hvilket de ofvan meddelade uppgifterna leda.

Och detta synes mig vara ett bestämdt konstaterande af det både möjliga och tillbörliga uti att nu taga ett nytt steg i för handen varande fråga för att såmedelst komma de nykterhetsvänliga bolagen till hjälp i deras sträfvan att nedbringa bränvinets förgiftningsstyrka. Aktiebolaget Göteborgssystemet i Göteborg, som redan 1889 i sin försäljning införde ett renadt bränvin till 44 % alkoholhalt, har från och med den 1 juli 1902 låtit det i sin både minuthandels- och utskänkingsrörelse efterträdas af ett som blott håller 43 %; och aktiebolaget Göteborgssystemet i Stockholm, som ur sin både minuthandels- och utskänkingsrörelse med den 1 oktober samma år aflyste det 49 % varmrenade bränvinet, utskänker sedan dess uteslutande ett 43-procentigt, utan att någon olägenhet häraf låtit sig förspörja. I sin minuthandel försäljer det däremot bränvin af olika alkoholstyrka, och jag tillåter mig här inrycka nedanstående ganska betydande uppgifter, dem bolagets verkställande direktör på begäran be-
 näget meddelat mig.

Under månaderna oktober—december 1902, då ännu 49 % brännvin in-			
gick i bolagets försäljning, såldes af varmrenadt 49 %.....	liter	225,508;	
» » 46 %.....	»	533,628;	
» » 40 %.....	»	62,157;	
			Summa liter 821,343

Under månaderna oktober—december 1903, då försäljningen af det			
49 %-iga upphört, såldes af varmrenadt 46 %.....	liter	347,891;	
» » 43 %.....	»	342,948;	
» » 40 %.....	»	92,030;	
			Summa liter 782,869.

Om det verkligen så förhölle sig, som man så ofta hört uppgifvas, att »allmänheten» visat sig föredraga det starkare brännvinet framför det svagare, skulle ju efter indragningen af det 49 %-iga en stark ökning af det 46 %-iga bort hafva inträdt. Men det har icke så skett. Förbrukarne ha alldeles frivilligt föredragit det 43 %-iga framför det 46 %-iga och till och med afsättningen af det 40 %-iga har högst betydligt ökats, ehuru totalförsäljningsmängden icke obetydligt nedgått. Jag lämnar alldeles därhän i hvad mån prisförhållandena här hafva spelat in. För mitt syfte är det alldeles nog, att jag kan med de anförda siffrorna konstatera, hurusom en betydande del af brännvinsförbrukarne själfmant föredragit ett svagare brännvin framför ett starkare, hvadan således det argument, som å det svagare brännvins »osmaklighet» stödjer sin opposition mot den föreslagna nedsättningen, bör vara tämligen paralyseradt.

Det var, som bekant, heller icke för smakens skull 1855 års lagstiftning i författningen införde bestämmelsen om en minimigräns för alkoholstyrkan i salugillt brännvin. Det utskott, som vid riksdagen 1853—54 framlade förslaget till nya brännvinsförfattningar, omtalar ärligt sina skäl för åtgärden. »Det lär», yttrar det, »vara både på vetenskapliga grunder utrönt och af erfarenheten besannadt att fyllerilasten, i sin styggaste skepnad egentligen väckes och underhålles genom vanan att förtära en vara, som är orenad af den i det vanliga råa brännvinet befintliga finkeloljan eller af andra ämnen, som medfölja eller till och med stundom med flit tillsättas för att göra varan skarp och retande. Denna till ny förtäring alltjämt manande skärpa, som ofta icke är förenad med verklig högre sprithalt, är mer än någonting annat förarledande till drinkares oförbätterlighet; och utskottet tror, att ett stadgande i den syftning, som 33 § af författningsförslaget visar, skulle, om det noga handhafves, utgöra ett icke oviktigt steg till fyllerilastens minskning». Men om än både de veten-

skapliga grunderna och erfarenheten hade rätt för så vidt de riktade sig mot tillsatserna till och orenheten af det då vanliga brännvinet, är det alldeles klart, att man fullkomligt misstog sig i sin förhoppning att *fylleriet* skulle *minska* genom *höjandet* af brännvinets alkoholstyrka. Verkan af denna åtgärd måste bli en alldeles motsatt. Och det torde icke vara ur vägen att vid åtanken å de 41,677 personer, som under år 1901 här i landet dömdes för fylleri, fråga sig i hvad mån 33 § i vår försäljningslag kan anses medskyldig till dessa för vårt folks heder så bedröfliga, ärligen återupprepade siffertal. Ehuru brännvinsförbrukningen i Danmark, som bekant, är vida större än hos oss, veta dock alla att vitsorda, hurusom den danske brännvinsförbrukaren vida mindre ofta berusar sig än den svenske; kan ej ett skäl bland andra härför ligga däri, att det svenska brännvinet faktiskt vanligen är så mycket alkoholstarkare än det danska?

I följd af förordningen den 16 juli 1886 nedsattes i Finland minimigränsen för det salugilla brännvinets alkoholstyrka från 46 % till 40 %, i syfte att så småningom »föranleda en förändring af smaken», som just genom det starka brännvinet vandes vid krafvet på ökad styrka äfven i andra dryckesvaror. I det betänkande, som den 22 maj 1890 med förslag till ändrade brännvinsförfattningar afgafs af en för detta syfte tillsatt kommitté, föreslog emellertid kommittén, att sagda gräns måtte ytterligare nedsättas; och är den nu bestämd till 35 % eller just den siffra, hvilken vår riksdags Första Kammare icke tvekade att redan 1887 godkänna.

Med hänsyn till förhållandena i Norge, Danmark och Finland samt till hvad jag i öfrigt i det föregående anført tillåter jag mig således hemställa, det Riksdagen måtte besluta sådan ändring af 33 § i gällande brännvinsförsäljningsförordning att den erhåller följande lydelse:

Brännvin, som är försatt med något för hälsan skadligt ämne eller som icke är renadt eller hvars styrka vare sig öfverstiger 40 % eller icke uppgår till 35 % får ej vid utminuterung eller utskänkning till salu hållas.

Stockholm den 28 januari 1904.

Sigfrid Wieselgren.